

✓ *Bitkinin sadece toplama amacına uygun kısmını toplamak*

Sürdürülebilir kullanım ne demektir?

Bitkinin doğal yaşam süresi içerisinde, en uzun zaman diliminde, en doğru hasadı yaparak, en fazla materyalin sağlanmasıdır. Diğer bir deyişle, doğal ortamlarındaki varlıklarını koruyarak, çoğalmalarını teşvik ederek, zamanında ve bitkiye zarar vermeden yeterli miktardaki materyali uygun yöntemlerle bitkiden hasat etmektir.

Yabancı bitkiler nasıl çoğaltılır ve nasıl yetiştirilir?

Yabancı bitkiler açısından ülkemiz önemli gen merkezlerinden birisidir. Bu bitkilerin büyük çoğunluğu kültüre alınmamıştır ve çeşitli amaçlar için doğadan toplanmaktadır.

Yabancı bitkiler doğal ortamın her türlü zorluklarına göğüs gererek buldukları ortamın koşullarına göre varlıklarını devam ettiren canlılardır. Bundan dolayı, üreme teknikleri ve üretim materyallerinin davranışları kültür bitkilerinden farklılık gösterebilir. Yabancı bir bitkinin tohumu kültür bitkisi kadar kolay çimlenmeyebilir veya alınan çelikler kolayca kök veremeyebilir. Bazı yayılcı bitkiler için bu durum tam tersine de işleyebilir. Dolayısıyla, yabancı bitkilerin üretiminde farklı teknikler ve yardımcı kimyasalların kullanılması gerekebilir. Yabancı bitkilerin çoğaltılmasında en fazla kullanılan yöntemler, tohumla, çelikle, bitki ve kök parçaları (rizom, stolon gibi) ile, toprak altı üreme organları ile (soğan, yumru gibi)

çoğaltmadır. Bu kısımlar her zaman istenen çoğalma oranını vermeyebilir. Bunun başlıca nedenleri; bitkinin doğal ortamdaki koşullarının sağlanamamış olması veya çoğalma konusunda bitkinin yabancı karakter göstererek çimlenme veya köklenme için özel şartlar istemesi (özellikle bazı tohumlarda olgunlaşmanın tamamlanmamış olması veya özel kimyasal uygulamalara ihtiyaç duyması gibi) olabilir. Bu sorunun en kolay çözümü bitkinin doğal ortamdaki koşullarını tam olarak gözlemlemektir.

Her yabancı bitki tarlada yetişince doğal ortamdaki gibi olur mu?

Yabancı bitkilerin birçoğu ilaç, bitkisel çay veya baharat olarak kullanılmaktadır. Bitkilerin tedavi edici özellikleri, kendilerine özgü tat ve aromaları bileşimlerindeki kimyasal maddelerin oranı ve bileşimine bağlıdır. Bu anlamda, doğal ortamında en güze kokuyu, en lezzetli tadı veren bir bitki tarla koşullarında sulama ve gübreleme ile bu özelliğini kaybedebilir. Bunun yanında bitki doğal ortamdaki formundan daha farklı bir gelişme gösterebilir. Yabancı bitkileri doğal ortamlarına benzer ortamlarda ve koşullarda yetiştirmek bu konudaki en hassas noktalardandır. Genel olarak, aşırı gübreleme ve sulama verimi artırırken kaliteyi olumsuz yönde etkileyebilir.

Bu çalışma, Avrupa Birliği Eğitim ve Kültür Dairesi (DG) Hayatboyu Öğrenme Programı (LLP) kapsamındaki "2011-1-ES1-GRU06-35636-4" nolu "Forest Plants Wild Harvesting Learning in Europe" isimli *Grantsig Öğrenme Ortaklığı Projesi* (2011-2013) kapsamında Kilis 7 Aralık Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Biyoloji Bölümünde yürütülmektedir.

Proje Sorumlusu: Doç.Dr. Nazım ŞEKEROĞLU

<http://plantwild.wordpress.com/>

<http://plantwild.wordpress.com/>

YABANI BİTKİLERİN KORUNMASI, SÜRDÜRÜLEBİLİR HASADI VE KULLANIMI

Kilis, Şubat 2012

Yabani bitki nedir?

Çevremizde doğal olarak yetişen ve kültür alanlarında tarımı yapılmayan bitkiler genel olarak yabani bitkiler olarak tanımlanabilir.

Bitki çeşitliliğimizin durumu

Bitki çeşitliliği genel olarak yörenin iklim ve toprak özelliklerine göre değişim gösterir. Ülkemiz farklı iklim, toprak ve coğrafik özellikleri açısından çok sayıda bitki türüne ev sahipliği yapmaktadır. Ülkemizdeki bitki taksonu sayısı Avrupa kıtasının tamamından fazla olup, yaklaşık 12.500 civarındadır. Bu bitki türlerinin neredeyse üçte biri endemik yani sadece ülkemize hastır.

Bu kadar bitki çeşitliliğimiz içerisinde çok az bir kısmının tarımsal üretimi yapılmakta, birçok bitki türü ise doğadan toplanarak günlük yaşantımızda yabani sebze, halk ilacı, bitkisel çay, doğal boya, süs bitkisi, inşaat malzemesi ve dekoratif amaçlı birçok yerde kullanılmaktadır. Yörelere, yıllara, iklimsel özelliklere ve doğadan toplanma durumlarına göre bu bitkilerin doğal ortamdaki miktarları sürekli değişim göstermektedir. Aşırı ve bilinçsiz toplanmalar, doğal afetler, küresel ısınma, aşırı otlatma, orman yangınları, tarla açmaları, çevre kirliliği ve insanlığın hatalı uygulamaları gibi birçok faktör bitki çeşitliliğimizi ve bunların doğal ortamdaki miktarlarını giderek azaltmaktadır. Hatta bazı türlerin nesillerini tehlikeye atmaktadır.

Bitki çeşitliliğimiz neden önemlidir

Bitkiler doğal ekosistemin en önemli halkalarından birisidir. İnsan ve hayvan yaşamından, en küçük canlı organizmaya kadar her canlının bitkilere mutlak ihtiyacı vardır. Tüm canlılar için önemli olan bu bitkilerin bugün bilinen faydalı yönleri çok azdır. *Hiçbir faydası olmadığı ve hatta günlük yaşantımızda bize çeşitli sorunlar çıkardığı düşünülen bir bitki belkide gelecekte insanlığın hayatının devamını sağlayacak bir faydayı içinde barındırır.* Bundan dolayı çevremizdeki bitkiler dahil tüm canlıları korumak ve kendi doğal ortamlarındaki varlıklarını sürdürmek, kendimiz için olmasa da gelecek nesiller için yapmamız gereken insanı bir görevdir.

Faydalı bitkilerin korunması ve sürdürülebilir kullanım için ne yapılmalı?

Günlük yaşantımızda farklı amaçlar için kullandığımız yabani bitkiler, kendi ihtiyacımızı karşılamakta ve hatta ekonomik anlamda bize kazanç sağlamaktadır. Bu bitkilerin doğal ortamdaki miktarlarının azalması ve hatta yok olması öncelikle en yakınındaki bizleri olumsuz etkileyecektir. Ekonomik önemi olan bazı bitkilerin tarımına geçilerek bir anlamda doğadaki varlıkları korunmakta ancak diğer faydalı bitkiler zaman içerisinde yok olmaya yüz tutmaktadır. Bu bitkilerin sürekliliğinin sağlanması ancak mevcut varlıklarının korunması ve sürdürülebilir bir şekilde kullanımına bağlıdır.

Bitki çeşitliliğimizi nasıl korumalıyız?

Doğal ortamlarında insan eli değmediği müddetçe bitkiler kendi varlıklarını devam ettirebilen canlılardır. Usulüne uygun kullanıldığında bu bitkiler her yıl kendilerinin yenileyebilir ve daha fazla ürün verebilirler. Bizim için faydalı olan ve çevremizde doğal olarak yetişen bitkileri korumamız birçok yolu bulunmaktadır;

✓ **Bitkileri doğru zamanda toplamak**

Genel bir kural olarak; tıbbi ve aromatik bitkilerde yapraklar çiçek açma döneminde, çiçekler tomurcuklanma sonunda veya çiçeklenme başında, meyveler ve tohumlar olgunlaşma döneminde, kök, rizom ve soğan gibi toprak altı organları ise bitkinin toprak üstü organları kuruduktan sonra toplanmalıdır. Özellikle çiçek ve yapraklar mutlaka kuru ve güneşli havalarda toplanmalıdır (Baydar, 2007).

- ✓ **Bitkinin üreme ve çoğalma organlarına zarar vermemek**
- ✓ **Aşırı hayvan otlamasını engellemek**
- ✓ **Nadir ve endemik türleri korumak**
- ✓ **İklim ve toprak koşulları uygunsa toplama değil yetiştirmeyi tercih etmek.**
- ✓ **Popülasyonların devamlılığı için bitki toplama kotası koymak**
- ✓ **Bitki toplanırken diğer türlere ve habitata mümkün olan en az zarar vermek**